

KAROLINA OLSZEWSKA*

TORUŃ

ELEMENTY CHRZCIELNE W AP 2–3

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TiCz.2016.029>

Apokalipsa św. Jana jest jedną z najtrudniejszych do interpretacji ksiąg Pisma Świętego. Bogactwo teologiczne tego tekstu powoduje, że można znaleźć w nim coraz więcej odpowiedzi na różne pytania dotyczące życia chrześcijan. Jednym z nich jest pytanie o tożsamość chrzcielną. Jan nie używa wprost ani czasownika βαπτίζω, ani rzeczownika βάπτισμα. Te dwa słowa należy tłumaczyć jako „zanurzać” bądź „zanurzenie”, co terminologicznie kojarzy się z chrztem. Można jednak powiedzieć, że temat chrztu jest obecny w Ap¹. Jednym z argumentów przemawiających za obecnością tej symboliki jest fakt wielu odniesień liturgicznych w całej księdze².

* Mgr Karolina Olszewska, doktorantka w Katedrze Bibliistyki WT UMK. Prezes Koła Młodych Teologów WT UMK (karolina_olszewska90@wp.pl).

¹ Por. P. Podeszwa, „Wyprali swoje szaty i wybielili je we krwi Baranka” (Ap 7,14). *Chrzest według Apokalipsy św. Jana*, „Studia Bydgoskie” 7 (2013), s. 36.

² Por. D. Kotecki, *Duch Święty w zgromadzeniu liturgicznym w świetle Apokalipsy św. Jana*, Warszawa 2006; por. tenże, *Kościół w świetle Apokalipsy św. Jana*, Częstochowa 2008; por. tenże, *Kryteria interpretacji Apokalipsy*, BPT 5 (2012), s. 16.

Jednym z pierwszych, który zwrócił uwagę na występowanie elementów chrzcielnych w Ap, jest Pierre Prigent³. Na gruncie polskim myśl tę podjął Paweł Podeszwa⁴. Pierwszy egzegeta w swojej monografii uwzględnia niektóre symbole mogące nawiązywać do chrztu w Listach do siedmiu Kościołów (Ap 2–3), drugi natomiast skupia się na dwóch tekstach z rozdziału 7 (Ap 7, 3.14). Żaden z nich jednak nie wyczerpuje tematu.

Celem artykułu będzie omówienie możliwych symboli chrzcielnych w Ap 2–3. Nie scharakteryzuję tylko tych, które wskazał Prigent, a więc: owoc z drzewa życia (2,7); wieniec (2,10; 3,11); nowe imię (2,17c); gwiazda (2,28); białe szaty (3,5.18)⁵, ale także: świecznik (2,5); manna ukryta (2,17a); biały kamień (2,17b); imię w księdze życia (3,5); drzwi otwarte (3,8); złoto oczyszczone w ogniu (3,18a); balsam do namaszczenia oczu (3,18b). Postaram się udowodnić, że pod wymienionymi wyżej symbolami można odnaleźć odniesienia do chrztu. W artykule omówię każdy z tych symboli osobno, aby na końcu zaprezentować pełny obraz wynikający z analizy poszczególnych elementów.

1. ŚWIECZNIK (AP 2,5)

W części epistolarnej Ap świecznik jest zazwyczaj utożsamiany z konkretnym Kościołem⁶. Chrystus jest tym, który przechadza się pomiędzy świecznikami (Ap 1,12.13.20; 2,1). Wydaje się jednak, że w tym miejscu można ten symbol odczytać w inny sposób. Autor Ap używa słowa „świecznik” również na określenie dwóch świadków (Ap 11,4). Ze świadectwem wiążą się też teksty Mt 5,15 i par., gdzie jest mowa o tym, że światła na świeczniku nie należy chować. Również w tradycji janowej symbolika światła jest mocno obecna. Świadczą o tym takie teksty, jak: 1 J 1,15, gdzie Bóg jest przedstawiony jako światłość bez cienia; J 8,12; 9,5, które mówią o Jezusie będącym światłością świata; J 12,36, gdzie

³ Zob. P. Prigent, *Apocalypse et Liturgie*, Neuchatel 1964.

⁴ Zob. P. Podeszwa, „Wyprali swoje szaty”, s. 33–54.

⁵ Por. P. Prigent, *Apocalypse et Liturgie*, s. 14–30.

⁶ Por. D. Kotecki, *Kościół w świetle Apokalipsy*, s. 75–76.

wyznawcy Chrystusa są nazwani synami światłości. Św. Paweł w swoich listach też nazywa chrześcijan dziećmi światłości i światłością, a także wzywa do przyobleczenia się w „zbroję światłości” (por. Ef 5,8; 1Tes 5,5; Rz 13,12). Na podstawie tych fragmentów można powiedzieć, że symbolika światła jest bardzo ważna w odniesieniu do inicjacji chrześcijańskiej. Również Ojcowie Kościoła nazywali chrzest terminami związanymi ze światłością. Justyn, Klemens Aleksandryjski, Ojcowie Kapadoccy, Jan Chryzostom, Cyryl Jerozolimski oraz Teodor z Mopsuestii mówili o chrzcie jako „oświeceniu”, a ochrzczonych nazywali „oświeconymi”. To oświecenie było wewnętrznym skutkiem wtajemniczenia w wiarę w Chrystusa i uzdalniało do świadectwa⁷. Efezjanom można przypisać rolę świadków Chrystusa⁸, którzy jeśli nie wypełnią swojego posłannictwa, poniosą za to karę – ich świecznik zostanie ruszony (Ap 2,5). Co może oznaczać ruszenie świecznika? To, że członkowie tej wspólnoty zostaną pozbawieni swojego miejsca w niej bądź zostaną sprowokowani do bycia świadkami, niejako przymuszeni do świadectwa.

Do roli świadków Chrystusa uzdalnia i daje upoważnienie chrzest. To ten sakrament wznieca w wierzących płomień Ducha Świętego. To On wyposaża w odpowiednie charyzmaty niezbędne do bycia „wizytówkami” Chrystusa. Każdy w sakramencie inicjacji chrześcijańskiej otrzymuje to, co jest dla niego niezbędne, aby móc głosić Zbawiciela. Od niego zależy, czy te dary wykorzysta. Chrzest wszczepia również w misję prorocką Jezusa, co bezpośrednio wiąże użycie w Ap 2,5 terminu „świecznik” z dwoma świadkami, którzy mieli moc prorokowania (Ap 11,3), a którzy są właśnie określani jako „dwa świeczniki” (Ap 11,4). Można zatem odczytać ten symbol jako nawiązanie do tematyki chrzcielnej.

2. OWOC Z DRZEWA ŻYCIA (AP 2,7)

Prigent uważa, że sytuacja opisana w liście do Efezjan nawiązuje do historii Adama. Kondycja pierwszego człowieka przejawia się w Efezjanach. To jej dotyczą słowa „pamiętaj więc, skąd spadłeś, i nawróć się,

⁷ Por. J. Słomka, *Wczesnochrześcijańskie nazwy chrztu*, Katowice 2009, s. 153–169.

⁸ Por. G.K. Beale, *The Book of Revelation*, Grand Rapids 1999, s. 231.

i pierwsze czyny podejmij” (Ap 2,5). Spełnienie tego zadania możliwe jest poprzez realizację konsekwencji chrzcielnych, do których należy także nawrócenie i życie w pełni jako dziecko Boże. Według francuskiego egzegety powołującego się na Barn 11,9 to chrzest pozwala na „podjęcie pierwszych czynów”, ponieważ uzdalnia do przeniesienia do nieba i spożycia owocu, którego odmówił Adam⁹.

W Ap termin „drzewo życia” jest obecny czterokrotnie: 2,7; 22,2.14.19. Ta szczególna częstotliwość występowania tego wyrażenia w ostatnim rozdziale Ap świadczy o jego odniesieniu do rzeczywistości eschatologicznej¹⁰. Jednak czy można w tym obrazie znaleźć rzeczywistość, tak jak wskazuje na to Prigent, odniesienie do chrztu? Wydaje się, że tak. Owoc, który będzie spożywany w przyszłości, jest kosztowany już teraz¹¹, ponieważ Chrystus, który widział raj w niebie, odtworzył go w Kościele¹². Aby mieć dostęp do tego owocu, należy być w społeczności Kościoła, do której wejściem jest przyjęcie sakramentu chrztu. W dodatku to właśnie ten sakrament wymazuje grzech pierworodny i przywraca możliwość jedzenia owoców z drzewa życia, poprzez zanurzenie ochrzczonego w męce, śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa.

3. WIENIEC (AP 2,10; 3,11)

Według egzegetów występujący w Ap 2,10 zwrot τὸν στέφανον τῆς ζωῆς należy odczytywać jako *genetivus epexegeticus*¹³ i tłumaczyć jako „wieniec, którym jest życie”¹⁴. Rozumienie tego symbolu jest bardzo

⁹ Por. P. Prigent, *Apocalypse et Liturgie*, s. 16.

¹⁰ Por. D.E. Aune, *Revelation 1–5*, Word Biblical Commentary 52, Nashville 1997, s. 151–154.

¹¹ Por. G.K. Beale, *The Book of Revelation*, s. 235.

¹² Por. A. Jankowski, *Apokalipsa świętego Jana. Wstęp-przekład z oryginału-komentarz*, w: *Pismo Święte Nowego Testamentu w 12 tomach. Wstęp-przekład z oryginału-komentarz*, red. E. Dąbrowski, t. 12, Poznań 1959, s. 149; por. M. Wojciechowski, *Apokalipsa świętego Jana. Objawienie a nie tajemnica. Wstęp-przekład z oryginału-komentarz*, w: *Nowy Komentarz Biblijny*, red. A. Paciorek i in., Częstochowa 2012, s. 132.

¹³ Dopełniacz wyjaśniający.

¹⁴ Por. A. Jankowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 150; por. D. E. Aune, *Revelation 1–5*, s. 166–167.

różne. Prigent, komentując ten passus, przytacza obrzęd inicjacji w kulcie Mitry i sugeruje, że taki obraz mógł być wykorzystany przez Jana, który chciał pod tym symbolem ukryć nawiązanie do chrztu będącego inicjacją dla chrześcijan¹⁵. Augustyn Jankowski natomiast stosuje odniesienie do architektury Smyrny, w której budynki układały się na sposób wieńca¹⁶. Wydaje się jednak, że te interpretacje nie pokazują wszystkich aspektów, które można odnaleźć pod symbolem wieńca.

W Piśmie Świętym zarówno w LXX jak i NT wyraz στέφανος używany jest na określenie: korony (Za 6,9–15 – korona dla arcykapłana Jozuego), wieńca chwały (1 Tes 2,19), ale także korony cierniowej (Mt 27,29 i par.) i w wielu innych podobnych znaczeniach.

Warto zwrócić uwagę na dwa aspekty występowania tego słowa w Nowym Testamencie. Po pierwsze w Dz 6,5.8 – 7,60 w historii św. Szczepana. Jego imię w języku greckim to właśnie στέφανος. W tym fragmencie Dz Szczepan jest przedstawiony jako: pełen łaski, mocy (6,8), mądrości, Ducha (6,5.10) i o twarzy anioła (6,15). Cała mowa, którą wygłasza przed Sanhedrynem, pokazuje jego głęboką znajomość historii zbawienia. Tego, co stało się w narodzie żydowskim, i tego, co dokonał Jezus. Kończy ją bezkompromisowym oskarżeniem: *Twardego karku i opornych serc i uszu! Wy zawsze sprzeciwiacie się Duchowi Świętemu. Jak ojcowie wasi, tak i wy. Któregoż z proroków nie prześladowali wasi ojcowie? Pozabijali nawet tych, którzy przepowiadali przyjście Sprawiedliwego. A wyście zdradzili Go teraz i zamordowali. Wy, którzy otrzymaliście Prawo za pośrednictwem aniołów, lecz nie przestrzegaliście go* (Dz 7,51–53). Te ostatnie słowa doprowadziły Szczepana do śmierci przez ukamienowanie za bluźnierstwo. Pokazują one jednak, że diakon uzdolniony mocą Ducha głosi prawdę o Chrystusie, nie zważając na konsekwencje, które mogą go spotkać. Do takiej postawy uzdalnia chrzest.

Drugim tekstem jest Jk 1,12: *Błogosławiony mąż, który wytrwa w pokusie, gdy bowiem zostanie poddany próbie, otrzyma wieniec życia, obiecany przez Pana tym, którzy Go miłują*. Fragment ten dotyczy doświadczenia prób i pokus tak jak Ap 2,10. Ci, którzy zostaną poddani próbie i wytrwają w wierze i miłości wobec Boga, tym zostanie dana

¹⁵ Por. P. Prigent, *Apocalypse et Liturgie*, s. 18.

¹⁶ Por. A. Jankowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 149.

nagroda w postaci życia wiecznego. Obraz przedstawiony przez te dwa teksty dopełnia Ap 3,11. Jezus nakazuje Kościołowi w Filadelfii, aby był wierny czynom, które realizuje, by nikt nie zabrał jego wieńca.

W Ap wieniec zajmuje szczególne miejsce. Nosi go dwudziestu czterech Starców (Ap 4,4.10), biały jeździec (Ap 6,2), Syn Człowieczy (Ap 14,14) przyobleczona w „wieniec z gwiazd dwunastu” jest także Niewiasta (Ap 12,1). Pokazuje to, że dla Jana wieniec był ważnym symbolem. Wydawać by się mogło, że użycie tego obrazu przez autora Ap jest niespójne. W jednym miejscu oznacza jedną rzecz, a w innym drugą. Jednak uważna lektura tej księgi pozwala zobaczyć, że wieniec włącza wszystkich, którzy go posiadają: mieszkańców Smyrny, Filipi, dwudziestu czterech Starców czy Niewiastę w wieniec zwycięstwa noszony przez Chrystusa, którego widzimy w białym jeźdźcu i Synu Człowieczym. W tą wygraną włącza chrzest: z wody, krwi, a także chrzest pragnienia. W każdym z tych obrazów możemy zobaczyć inny rodzaj chrztu. Członkowie Kościołów zostali przyjęci do wspólnoty poprzez chrzest z wody. Niewiasta, która rodzi Syna, jest wizerunkiem chrztu pragnienia, a w dwudziestu czterech Starcach możemy zobaczyć męczenników, którzy oddali swoje życie za Chrystusa. Można zatem powiedzieć, że użycie przez autora obrazu wieńca ściśle wiąże się z chrztem jako włączeniem w zwycięstwo Jezusa.

4. MANNA UKRYTA (AP 2,17A)

Prigent twierdzi, że pod obrazem manny należy widzieć sakrament eucharystii¹⁷. Jankowski natomiast sugeruje, powołując się na J 6,31.49 oraz 1 Kor 10,21, że manna jest antysymbolem ciała i krwi Chrystusa¹⁸. Jest także widziana jako przeciwieństwo mięsa, które spożywali bałwochwalcy¹⁹. Jednak czy można w niej widzieć jakiegokolwiek odniesienie do

¹⁷ Por. P. Prigent, *Apocalypse et Liturgie*, s. 20–21.

¹⁸ Por. A. Jankowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 153.

¹⁹ Por. A. Jankowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 153; por. G.K. Beale, *The Book of Revelation*, s. 252. Szerzej na temat manny zob. A. Jankowski, „Manna absconditum” (Ap 2,17) quo nam sensu ad Eucharistiam referatur, „Collectanea Theologica”, nr 29/1–4 (1958), s. 3–9.

chrztu? Wydaje się, że tak. Manna była pierwszym posiłkiem, który nasycił Izraelitów po opuszczeniu Egiptu. Była darem od Boga. Dzięki niej nie musieli oni jeść posiłków pogan, których spotykali po drodze²⁰. Również chrzest jest pierwszym z sakramentalnych „posiłków”, który chrześcijanin spożywa w swoim życiu. Także dzięki niemu nosi specjalną pieczęć Boga, która chroni go przed koniecznością jedzenia ze stołów innych bogów.

Warto zwrócić uwagę także na ukrycie owej manny. Mogą być trzy powody, dla których autor Ap tak ją określa, a mianowicie: 1) jest ona zarezerwowana dla tych, którzy wejdą do wieczności; 2) stoi zamknięta przed tronem Boga, co wiąże się ze schowaniem Arki Przymierza przez Jeremiasza (por. 2 Mch 2,4–7); 3) jest prawdziwym, niebiańskim pokarmem dla podążających za Chrystusem²¹. Gdyby chodziło o eucharystię, Jan nie użyłby prawdopodobnie *participium perfectum passivum* od czasownika κρύπτω. Czynność wyrażona w stronie biernej sugeruje użycie w tym miejscu tzw. *passivum theologicum*, które wskazuje na działanie samego Boga. W dodatku *czas perfectum* oznacza, że jest to akcja, która rozpoczęła się w przeszłości, a której skutki są widoczne także dzisiaj. Jeśliby zatem miało chodzić o eucharystię, to ciężko ją nazwać ukrytą, nawet wobec tych, którzy nie są zwycięzcami. Ciało i krew Chrystusa zostały wydane na oczach świata i również na oczach świata są spożywalne. Chrzest natomiast wyciska niezatarte, ale niewidoczne znamię, które świadczy o przynależności do Kościoła oraz jego Głowy.

5. BIAŁY KAMIENI (AP 2,17B)

Egzegeci podają różne odniesienia historyczne dla użytego w tym miejscu terminu ψῆφον λευκήν. Do najpopularniejszych należy zaliczyć: 1) głos oddany w głosowaniu (biały kamień – przychylny, czarny – nieprzychylny); 2) *tessera* – bilet wstępu na widowisko lub przyjęcie; 3) biała kreda – symbol dobrego dnia; 4) kamyk do gładzenia pergaminu;

²⁰ Por. G.K. Beale, *The Book of Revelation*, s. 252.

²¹ Por. D.E. Aune, *Revelation 1–5*, s. 189; por. M. Wojciechowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 145.

5) rodzaj dyplomu dla zwycięskiego zawodnika; 6) kamień sygnetu; 7) pamiątka po wizycie w Pergamonie; 8) amulet; 9) drogie kamienie spadające wraz z manną z nieba; 10) *urim i tummim*; 11) aluzja do inicjacji w kuliście Asklepiosa²². Do którego z tych znaczeń nawiązuje autor natchniony, ciężko powiedzieć. Faktem jest, że biały kamień miał duże znaczenie w starożytności w różnych aspektach życia codziennego, społecznego, religijnego czy kulturalnego. Być może Jan połączył ze sobą wszystkie powyższe znaczenia, podkreślając rangę tego przedmiotu. Odnosząc to do chrztu, należy zauważyć istotną rolę, jaką ten sakrament odgrywa w życiu chrześcijańskim. Inicjuje je, przywraca niewinność, pieczętuje udział w zwycięstwie Chrystusa oraz jest „amuletem” chroniącym przed konsekwencjami grzechu.

Autor Ap, używając obrazu kamienia, mógł również mieć w pamięci tajemniczą scenę z Wj 4,24–26: *W czasie podróży w miejscu noclegu spotkał Pan Mojżesza i chciał go zabić. Sefora wzięła ostry kamień i odcięła napletek syna swego i dotknęła nim nóg Mojżesza, mówiąc: «Oblubieńcem krwi jesteś ty dla mnie». I odstąpił od niego [Pan]. Wtedy rzekła: «Oblubieńcem krwi jesteś przez obrzezanie».* LXX również używa tutaj słowa ψῆφος na oznaczenie kamienia, którym Sefora obrzezała swojego syna. Ten obrzęd był włączeniem dziecka do wspólnoty Izraela, tak jak chrzest jest przyjęciem do Kościoła. W dodatku całe zmaganie się Boga z Mojżeszem kończy krwawe obrzezanie niewinnego syna proroka. Ta sytuacja przejawia pewne znamiona podobieństwa do tego, co dzieje się w chrzcie, jednak przy jakościowo różnych konsekwencjach. Obciążony grzechem pierwotnym człowiek zostaje oczyszczony niewinnie przelaną krwią. Tym razem jednak nie jest to krew dziecka człowieka, a Syna Boga. Powoduje to, że człowiek zostaje wywyższony i staje się oblubieńcem, ale nie drugiego człowieka, a samego Boga. Łącząc ze sobą przesłanki historyczne i biblijne, można powiedzieć, że biały kamień w Ap 2,17 prawdopodobnie jest symbolem chrztu.

²² Por. A. Jankowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 153; por. D. E. Aune, *Revelation 1–5*, s. 189–190; por. G.K. Beale, *The Book of Revelation*, s. 252; por. M. Wojciechowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 145.

6. NOWE IMIĘ (AP 2,17C)

Zmiana czyjegós imienia wiąże się z obdarzeniem go nową osobowością. W ten sposób Bóg ukazuje też, że bierze kogoś w swoje posiadanie²³. Prigent uważa, że w Ap 2,17c chodzi o nadanie imienia przy chrzcie. Jednak nie „jakiegoś” imienia, a konkretnie imienia Jezusa²⁴. Przeciwnego zdania jest Michał Wojciechowski. Uważa on, że na białym kamieniu zostało wypisane nowe imię człowieka, który przeszedł istotową przemianę i należy do tych, którzy przyłączyli się do Jezusa²⁵. Takie samo zdanie ma Beale, ale dopełnia ten obraz odniesieniem do Iz 65,15, gdzie nowe imię otrzymują słudzy Boga²⁶.

Podczas chrztu również zostaje nadane nowe imię. Jest ono wypowiedziane w obecności Boga na znak oddania ochrzczonego pod Jego władzę, a nie zwierzchność diabła, od którego pochodzi grzech pierworodny. To nadanie imienia wiąże się z obdarzeniem człowieka osobowością chrzcielną. Wynika z niej radykalne przyłączenie do Chrystusa oraz pogrzebanie starego człowieka i otrzymanie nowego życia (por. Rz 6,3–6).

7. GWIAZDA (AP 2,28)

Egzegeci uważają, że symbol gwiazdy nie jest łatwy do interpretacji. Podają kilka możliwych rozwiązań: 1) nawiązanie do pogańskich bogiń (Wenus, Isztar, Afrodyta), które są nazywane „światlistymi”; 2) powołanie się na interpretację gnozy mandyjskiej, która w gwieździe widzi symbol Ducha Świętego; 3) na podstawie Ap 22,16 oznaczać ona może samego Chrystusa; 4) uwzględniając Iz 14,12, może chodzić o upadłego tyrana babilońskiego; 5) można w gwieździe upatrywać aktualną rolę wiernych;

²³ Por. H. Cazells, J. Dupont, *Imię*, w: *Słownik Teologii Biblijnej*, red. X. L. Dufour, Poznań 1994, s. 322–325.

²⁴ Por. P. Prigent, *Apocalypse et Liturgie*, s. 23.

²⁵ Por. M. Wojciechowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 145–146.

²⁶ Por. G.K. Beale, *The Book of Revelation*, s. 253–258. Podobnego zdania są Jankowski i Aune. Zob. A. Jankowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 153; zob. D.E. Aune, *Revelation 1–5*, s. 190–191.

6) wszczęcie w mesjańską godność Chrystusa; 7) albo symbol najwyższej wiedzy Boga²⁷.

Również i tym razem do końca nie wiadomo, które z powyższych inspiracji były źródłem tego symbolu w Ap 2,28. Wydaje się, że właściwym jest odrzucenie propozycji pogańskiej oraz gnozy mandyjskiej. Wtedy symbol ten można rozumieć jako udzielenie Chrystusa wiernym. Chrystus jest „Gwiazdą poranną” (por. Ap 22,16), a wierni tę Gwiazdę mają²⁸.

W Mt 2,10 gwiazda zwiastuje magom ze wschodu przyjscie na świat Mesjasza. W Ap 12,1 ciała niebieskie nad głową Niewiasty symbolizują jej transcendencję²⁹. Patrząc na to, co zostało powiedziane powyżej, można upatrywać w Ap 2,28 odniesienia do chrztu. Chrztost daje możliwość przekroczenia siebie, stania się nowym człowiekiem, niejako także Chrystusem. Uzdalnia do takiego przyłgnięcia do Chrystusa i życia Jego zasadami, że człowiek staje się świadectwem nie tylko poprzez głoszenie, ale przez całą swoją egzystencję. Św. Paweł w 1 Kor 15,41 mówi, że gwiazdy świecą z różną mocą, jedna mocniej, druga słabiej, a przy zachmurzonym niebie nie widać żadnej. Tak samo jest z konsekwencjami chrzcielnymi. Różna jest ich świadomość. Jednak zwycięzca, o którym mowa w Ap 2,26–28, będzie dekoracją firmamentu, świadomym skutków chrztu jaśniejącym punktem odniesienia na niebie.

8. BIAŁE SZATY (AP 3,5.18)

W białych szatach można dopatrywać się pokazania niewinności moralnej człowieka³⁰, jego przebóstwionego ciała³¹ bądź usprawiedliwienia płynącego z chrztu³². Szata oznacza całego człowieka oraz jego relacje do

²⁷ Por. A. Jankowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 156; por. D.E. Aune, *Revelation 1–5*, s. 212–213; por. G.K. Beale, *The Book of Revelation*, s. 268–269; por. M. Wojciechowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 153.

²⁸ Por. A. Jankowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 156.

²⁹ Por. D. Kotecki, *Kościół w świetle Apokalipsy*, s. 149.

³⁰ Por. D.E. Aune, *Revelation 1–5*, s. 223; por. M. Wojciechowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 157.

³¹ Por. A. Jankowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 158; por. D.E. Aune, *Revelation 1–5*, s. 223; por. G.K. Beale, *The Book of Revelation*, s. 278.

³² Por. G.K. Beale, *The Book of Revelation*, s. 278.

innych. Biel natomiast powiązana jest ze światłem Boga, chwałą i zmartwychwstaniem. Białe szaty są obrazem daru Boga oraz udziału w Jego zmartwychwstaniu. Były zakładane przez katechumenów, którzy w pierwszych wiekach Kościoła pragnęli przyjąć chrzest. Oznaczały nowe życie i przyobleczenie w Jezusa³³. Tak rozumiana symbolika wskazuje dość wyraźnie, że autor natchniony, używając tego obrazu, nawiązywał do chrztu. Białe szaty wyrażają płynące z chrztu uzdolnienie do zmartwychwstania i życia wiecznego³⁴.

9. IMIĘ W KSIĘDZE ŻYCIA (AP 3,5)

Umieszczenie imienia w księdze życia oznaczało przynależność do Boga. Już Mojżesz po grzechu Izraela (zrobienie złotego cielca) mówi Bogu, że jeśli nie odpuści narodowi tego przewinienia, to on chce być usunięty z księgi życia. Jednak Pan Bóg uświadamia mu, że to On ma władzę nad księgą (i tymi, którzy się w niej znajdują), a nie Mojżesz (Wj 32,32–33). Po zbawczej śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa wszyscy ludzie wpisani są do księgi życia, wszyscy dostąpili zbawienia³⁵. Jednak tylko od wolnego wyboru człowieka zależy, czy jego imię będzie znajdowało się w tej księdze na stałe, czy nie³⁶. W przeciwieństwie do ksiąg sędziowskich, w których zapisane są grzechy człowieka, księga życia jest jedna (por. Ap 13,8; 17,8; 20,12; Dn 12,1–2; 7,10nn)³⁷.

Pierwszym aktem, który człowiek może zrobić, aby jego imię nie było wymazane z księgi życia, jest przyjęcie chrztu. To on uzdalnia do trwania przy Chrystusie i realizacji Jego woli w życiu. Brak rozwijania tożsamości chrzcielnej bądź świadome jej odrzucenie skutkuje zaciągnię-

³³ Por. P. Podeszwa, „Wyprali swoje szaty”, s. 43, 48–49.

³⁴ Por. P. Prigent, *Apocalypse et Liturgie*, s. 28–30.

³⁵ Por. M. Wojciechowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 157–158.

³⁶ Por. A. Jankowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 158.

³⁷ Por. D.E. Aune, *Revelation 1–5*, s. 223–225; por. G.K. Beale, *The Book of Revelation*, s. 279–280. Więcej na temat znaczenia tego wersetu zob. J.W. Fuller, „I Will Not Erase His Name From The Book of Life”(Revelation 3,5), „Journal of the Evangelical Theological Society” 26/3 (September 1983), s. 297–306.

ciem na siebie widma wymazania z księgi życia i wpisania imienia do ksiąg sędziowskich.

10. DRZWI OTWARTE (AP 3,8)

Wedle badaczy otwarte drzwi mogą być rozumiane na dwa sposoby: 1) jako umożliwienie wejścia do nieba; 2) zdolność do głoszenia Chrystusa innym. Nie są natomiast zgodni, które z powyższych znaczeń zastosował Jan³⁸. Ten obraz można również odnieść do J 10,7-9, gdzie Chrystus nazywa siebie „bramą owiec”. Jest On tym, dzięki któremu Bóg daje się ludziom, a ludzie mają dostęp do Boga³⁹. Być może po raz kolejny Jan łączy w symbolu otwartych drzwi wszystkie te rozumienia, pokazując, że Chrystus otworzył siebie, aby poprzez głoszenie kerygmatu mieszkańcy Filadelfii mogli wejść do nieba.

Takie znaczenie tego obrazu mogłoby odnosić go do chrztu. W tym sakramencie bowiem człowiek czyni początkowy krok, aby przejść przez drzwi prowadzące do życia wiecznego. Chrztus wszczepia również w misję prorocką Jezusa, a więc w posłannictwo głoszenia Ewangelii. Jak powiedział św. Paweł: *Biada mi, gdybym nie głosił Ewangelii!* (1 Kor 9,16). Wypełnienie tego zadania, wynikającego ze skutków chrztu, może stać się „biletem wstępu” do nieba.

11. ZŁOTO OCZYSZCZONE W OGNIU (AP 3,18A)

Występujący w tym fragmencie czasownik w *participium* πεπυρωμένον w ST nigdy nie odnosi się do złota. Oznacza on tyle, co zapłonąć gniewem, oczyścić ogniem (przeważnie srebro), złożyć w ofierze (por. Ps 66,10, Prz 10,20; Za 13,9). Skąd zatem autor Ap wziął takie połączenie i dlaczego je zastosował? Być może chodzi tutaj o wiarę, któ-

³⁸ Za misyjnością wypowiadają się: A. Jankowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 159; D.E. Aune, *Revelation 1-5*, s. 236. Za wejściem do nieba wypowiada się: M. Wojciechowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 162.

³⁹ Por. J. Briere, *Brama*, STB, s. 104.

ra próbuje się w ogniu (por. 1 P 1,7), bądź bogactwo, z którego słynełi mieszkańcy Laodycei, i to właśnie je trzeba oczyścić⁴⁰.

Chrystus chce pokazać, że to nie dobra materialne stanowią o wartości członków tego Kościoła, lecz dobra duchowe, które tylko On może im „sprzedać”⁴¹. Nie chodzi zatem o prosty dar Jezusa, ale o wysiłek ze strony człowieka, aby go nabyć. Ceną jest własne życie poświęcone na służbę Bogu, a zatem każdy jest równie zamożny. Moc chrztu uzdalnia człowieka do tracenia swoich planów, ambicji i pomysłów na siebie. To właśnie ten sakrament jest złotem oczyszczonym w ogniu, ponieważ gwarantuje nabywanie kolejnych skarbów duchowych. Jest pierwszym Bożym zasobem, w który wyposażony jest człowiek.

12. BALSAM DO NAMASZCZENIA OCZU (AP 3,18B)

Wyraz κολλούριον⁴² jest *hapax legomenon* dla całego NT. Użycie go przez autora Ap może sugerować doskonałą znajomość *Sitz im Leben* mieszkańców Laodycei. W tym mieście działała lecznica pod patronatem bożka Men ze sławnym okulistą Demostenesem wykorzystującym przy produkcji maści do oczu proszek frygijski⁴³. A zatem i Jezus odnosi się do tego, co po ludzku wydaje się być największą chlubą i degraduje ją. Wskazuje, że to On ma ten balsam, który zapewni wzrok, a nie ktoś inny. I w tym przypadku wydaje się uprawniona interpretacja, iż pod tym balsamem można widzieć chrzest. Dzięki temu sakramentowi człowiek ma możliwość prawidłowego patrzenia zarówno na rzeczy ziemskie, jak i Boże. To on pozwala właściwie ustawić system wartości i być otwartym na realizację woli Bożej.

⁴⁰ Por. A. Jankowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 163; por. M. Wojciechowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 169.

⁴¹ Por. G.K. Beale, *The Book of Revelation*, s. 305; por. M. Wojciechowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 169.

⁴² Wyjaśnienia filologiczne dotyczące terminu można znaleźć w następującym artykule: zob. P.R. Berger, *Kollyrium für die Blinden Augen, Apk 3,18*, *Novum Testamentum*, t. XXVII, n. 2 (1985), s. 174–195.

⁴³ Por. D. E. Aune, *Revelation 1–5*, s. 260; por. G. K. Beale, *The Book of Revelation*, s. 306; por. M. Wojciechowski, *Apokalipsa świętego Jana*, s. 169.

Mimo, że autor Ap nigdzie wprost nie mówi o chrzcie, to na podstawie wyżej omówionych elementów można stwierdzić, że czyni on aluzje do tego sakramentu. Pokazuje również, w jaki sposób konsekwencje inicjacji chrześcijańskiej mają wpływać na rozwój tożsamości chrzcielnej. Poprzez chrzest człowiek staje się świadkiem Jezusa, jest włączony w Jego misję prorocką, przyobleka się w Niego, porzucając swoje koncepcje na siebie i kierując swoją egzystencję w stronę życia wiecznego poprzez realny udział w męce, śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa.

Tak przygotowany przez Jana odbiorca/czytelnik Ap 2–3 może z pełną świadomością wydarzeń wejść w kolejne części ostatniej księgi Nowego Testamentu. Z odpowiednią postawą, nabytą osobowością chrzcielną teraz uświadomioną, ma możliwość pełnego zrozumienia Bożego działania przez wieki. Autor Ap nie kończy nawiązywania do chrztu tylko w Listach do siedmiu Kościołów, ale nieustannie o nim przypomina np. w Ap 7,14⁴⁴, podkreślając jego istotną rolę w życiu człowieka.

Streszczenie. W niniejszym artykule zostały omówione możliwe elementy chrzcielne występujące w Ap 2–3. Można wymienić ich dwanaście: świecznik (2,5); owoc z drzewa życia (2,7); wieniec (2,10; 3,11); manna ukryta (2,17a); biały kamień (2,17b); nowe imię (2,17c); gwiazda (2,28); białe szaty (3,5.18); imię w księdze życia (3,5); drzwi otwarte (3,8); złoto oczyszczone w ogniu (3,18a); balsam do namaszczenia oczu (3,18b).

Mimo, że autor Ap nigdzie wprost nie mówi o chrzcie, to na podstawie wyżej omówionych elementów można stwierdzić, że czyni on aluzje do tego sakramentu. Pokazuje również, w jaki sposób konsekwencje inicjacji chrześcijańskiej mają wpływać na rozwój tożsamości chrzcielnej. Poprzez chrzest człowiek staje się świadkiem Jezusa, jest włączony w Jego misję prorocką, przyobleka się w Niego, porzucając swoją koncepcję na siebie i kierując swoją egzystencję w stronę życia wiecznego poprzez realny udział w męce, śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa.

Słowa kluczowe: Apokalipsa św. Jana; chrzest; tożsamość chrzcielna; elementy chrzcielne.

Abstract. Baptismal Elements in Rev 2–3. In this article we discussed the possible baptismal elements occurring in Rev 2–3. We can notice them twelve: the candlestick (2:5); the fruit of the tree of life (2:7); the crown (2:10; 3:11); the hidden manna (2:17a); the white stone (2:17b); the new name (2:17c); the star (2:28); the white

⁴⁴ Zob. P. Podeszwa, „Wyprali swoje szaty”, s. 33–54.

raiment (3:5.18); the name in the book of life (3:5); the open door (3:8); the gold tried in the fire (3:18a); the eyesalve (3:18b).

Although the author of the Rev directly does not talk about baptism, on the basis of these elements, we can infer that the author makes some allusions to the sacrament of baptism. He also shows how the consequences of Christian initiation have influence on the development of the baptismal identity. Through baptism, one becomes a witness of Jesus, is included in his prophetic mission, veils in him and abandons his own ideas on his life and directs his existence toward the eternal life through actual participation in the passion, death and resurrection of Jesus.

Keywords: Revelation of St. John; Baptism; Baptismal Identity; Baptismal Elements.

